

Aneks 4.

Sakrament małżeństwa i przeszkody do jego zawarcia

Tekst przyjęty przez uczestników zgromadzenia (*synaxis*) zwierzchników autokefalicznych Kościołów prawosławnych (Chambésy 2016)¹

1. Prawosławne małżeństwo

1. Instytucja rodziny jest obecnie zagrożona w związku ze zjawiskiem sekularyzacji, jak również relatywizmu moralnego. Kościół prawosławny uznaje świętość małżeństwa za istotny i niezaprzeczalny element swojego nauczania. Wolny związek pomiędzy mężczyzną a kobietą jest koniecznym warunkiem małżeństwa.

2. W Kościele prawosławnym małżeństwo uważane jest za najstarszą instytucję prawa Bożego, ponieważ zostało ustanowione wraz ze stworzeniem pierwszych ludzi, Adama i Ewy (Rdz 2, 23). Od samego początku związek ten postrzegany był nie tylko jako duchowa wspólnota małżeńskiej pary (mężczyzny i kobiety), lecz także jako możliwość zabezpieczenia przedłużenia rodzaju ludzkiego. Dlatego też pobłogosławione w raju małżeństwo stało się sakramentem (misterium), o którym mowa jest w Nowym Testamencie, gdy Chrystus dokonał „pierwszego znaku”, przemieniając wodę w wino na weselu w Kanie Galilejskiej i objawiając w ten sposób Swoją chwałę (J 2, 11). Sakrament nierozdzielnej jedności między mężczyzną a kobietą jest obrazem zjednoczenia Chrystusa i Kościoła (Ef 5, 32).

¹ Tekst franc.: *Le sacrement du mariage et ses empêchements*, (Chambésy, 27 janvier 2016): <https://mospat.ru/fr/2016/01/28/news127389/> (28.01.2016). Tekst nie został podpisany przez przedstawicieli prawosławnych Kościołów Antiochii i Gruzji.

3. Chrystocentryczny charakter sakramentu małżeństwa tłumaczy więc, dlaczego biskup lub prezbiter błogosławią ten święty związek za pośrednictwem specjalnej modlitwy (obrzędu). Dlatego też św. Ignacy Antiocheński, zwany Teoforem, w *Liście do Polikarpa* polecał, żeby ci, którzy wstępują w związek małżeński, czynili to „za zgodą biskupa, tak aby małżeństwo było zawarte w Panu, a nie według ludzkiej pożądlivosti. Niechaj wszystko dokonuje się na chwałę Bożą” (rozd. V, 2). W ten sposób święty charakter ustanowionego przez Boga związku i jego głębokie duchowe znaczenie tłumaczy wezwanie: „we czci niech będzie małżeństwo pod każdym względem i łożo nieskalane” (Hbr 13, 4). Oto dlaczego Kościół prawosławny potępia wszystko, co w jakikolwiek sposób narusza jego czystość (por. Ef 5, 2–5; 1 Tes 4, 4; Hbr 13, 4).

4. Związek mężczyzny i kobiety w Chrystusie stanowi mały Kościół lub obraz Kościoła. W tym kontekście Klemens Aleksandryjski stwierdza: „Kimże zaś są ci dwaj lub trzej zebrani w imię Chrystusa, pośród których jest obecny Pan? Czyż nie są to mężczyzna, kobieta i dziecko, zjednoczeni w Bogu?” (*Kobierce*, 3, 10; PG 8, 1169B). Związek mężczyzny i kobiety dzięki Bożemu błogosławieństwu podnosi ich na wyższy stopień, ponieważ wspólnota przewyższa indywidualne istnienie, i wprowadza ich w porządek życia według obrazu królestwa Przenajświętszej Trójcy. Niezbędnym warunkiem wstępnym do małżeństwa jest wiara w Jezusa Chrystusa, wiara, którą wspólnie powinni wyznawać narzeczony i narzeczona (mężczyzna i kobieta). Fundamentem jedności w małżeństwie jest jedność w Chrystusie, ażeby w pobłogosławionej przez Ducha Świętego miłości małżeńskiej mogła znaleźć swoje odzwierciedlenie miłość Chrystusa i Kościoła jako tajemnica królestwa Bożego, wiecznego życia człowieka w miłości Bożej.

5. Obrona świętości sakramentu małżeństwa zawsze miała istotne znaczenie dla ochrony rodziny, która pozwala promieniować wspólnocie małżonków zarówno w Kościele, jak i w całym społeczeństwie. W ten sposób wspólnota osób powstała w sakramencie małżeństwa nie jest po prostu konwencjonalnym związkiem naturalnym, lecz twórczą mocą duchową dla świętej instytucji rodziny.

Tylko ona może zapewnić ochronę i wychowanie dzieci, zarówno w duchowej misji Kościoła, jak i w społeczeństwie.

6. Kościół prawosławny, naśladowując przykład wyrozumiałości Apostoła Narodów, Pawła (Rz 7, 2-3; 1 Kor 7, 12-15. 39), zawsze podchodził do zawarcia sakramentu małżeństwa z konieczną surowością oraz z właściwą wrażliwością duszpasterską, tak gdy chodzi o wstępne warunki pozytywne (różnica płci, odpowiedni wiek itd.), jak i negatywne (pokrewieństwo, powinowactwo, pokrewieństwo duchowe, istniejący węzeł małżeński, różnica religii itd.). Duszpasterska delikatność jest niezbędna nie tylko dlatego, że tradycja biblijna potwierdza więź małżeństwa z tajemnicą Kościoła, lecz i ze względu na to, że praktyka kościelna nie wyklucza przyjęcia pewnych zasad prawa naturalnego grecko-rzymskiego, które wskazują na małżeństwo jako „wspólnotę prawa boskiego i ludzkiego” (Modestyn) i są do pogodzenia ze świętością przypisywaną przez Kościół sakramentowi małżeństwa.

7. W dzisiejszych warunkach, tak trudnych dla sakramentu małżeństwa i dla świętej instytucji rodziny, biskupi i duszpasterze powinni aktywnie rozwijać pracę duszpasterską, aby po ojcowsku chronić wierzących, wspierając ich, by umocnili swoją nadzieję, która została zachwiana w wyniku rozmaitych trudności, poprzez budowanie instytucji rodziny na trwałych fundamentach, których ani deszcz, ani wezbrane potoki, ani wichry nie zdołają zniszczyć, ponieważ fundamentem tym jest skała, którą jest Chrystus (por. Mt 7, 25).

8. Małżeństwo jest podstawą rodziny, a rodzina jest uzasadnieniem i realizacją małżeństwa. We współczesnym świecie realnym zagrożeniem dla chrześcijan prawosławnych jest nacisk w celu uznania nowych form współżycia (partnerstwa). Pogłębiający się kryzys małżeństwa i rodziny budzi głęboki niepokój Kościoła prawosławnego nie tylko z powodu negatywnych konsekwencji dla społeczeństwa, lecz również z powodu zagrożenia dla wewnętrznych relacji w łonie tradycyjnej rodziny. Głównymi ofiarami tych tendencji są małżeńskie pary, a przede wszystkim dzieci, które niestety od najmłodszych lat bez własnej winy doznają często męczeństwa.

9. Cywilny związek małżeński między mężczyzną a kobietą zarejestrowany zgodnie z prawem nie ma charakteru sakramentalnego i jako usankcjonowane prawem współżycie różni się od małżeństwa pobłogosławionego przez Boga i Kościół. Członkowie Kościoła, którzy zawierają cywilny związek małżeński, powinni być traktowani z duszpasterską odpowiedzialnością, która jest niezbędna do tego, by zrozumieli oni znaczenie sakramentu małżeństwa i związanego z nim błogosławieństwa.

10. Kościół nie uznaje zawierania przez swoich członków związków partnerskich jednej płci, a także jakiegokolwiek formy partnerstwa innej niż małżeństwo. Kościół powinien dołożyć wszelkich możliwych starań, aby ci spośród jego członków, którzy są zaangażowani w takie związki, mogli zrozumieć prawdziwy sens pokuty i pobłogosławionej przez Kościół miłości.

11. Poważne konsekwencje obecnego kryzysu instytucji małżeństwa i rodziny znajdują swój wyraz we wzroście liczby rozwodów, aborcji oraz w innych wewnętrznych problemach życia rodzinnego. Konsekwencje te stanowią wielkie wyzwanie dla misji Kościoła we współczesnym świecie. Dlatego też pasterze Kościoła winni dołożyć wszelkich starań w celu rozwiązania tych problemów. Kościół prawosławny z miłością wzywa swoich wiernych, mężczyzn i kobiety, i wszystkich ludzi dobrej woli do zachowania wierności wobec świętości rodziny.

2. Przeszkody małżeńskie

1. Jeśli chodzi o przeszkody do zawarcia małżeństwa wynikające z pokrewieństwa, powinowactwa, adopcji i pokrewieństwa duchowego, zastosowanie mają przepisy kanonów (53. i 54. kanony Soboru Trullańskiego) i zgodna z nimi praktyka kościelna. Praktyka stosowana obecnie w lokalnych Kościołach prawosławnych została określona i ukazana w statutach i odpowiednich decyzjach synodów każdego z tych Kościołów.

2. Małżeństwo, które nie zostało nieodwołalnie rozwiązane lub unieważnione, oraz uprzednio istniejące trzecie małżeństwo,

stanowią absolutną przeszkodę do zawarcia małżeństwa, zgodnie z prawosławną tradycją kanoniczną potępiającą kategorycznie bigamię i czwarte małżeństwa.

3. Zgodnie ze świętymi kanonami (według akrybii) zabrania się wstępowania w związki małżeńskie tym, którzy otrzymali tonsurę mniszą (16. kanon IV Soboru Powszechnego i 44. kanon Soboru Trullańskiego).

4. Kapłaństwo stanowi przeszkodę do zawarcia małżeństwa, zgodnie z obowiązującą tradycją kanoniczną (3. kanon Soboru Trullańskiego).

5. Odnośnie do małżeństw mieszanych, zawieranych między prawosławnymi z nieprawosławnymi – z jednej strony – oraz prawosławnymi i niechrześcijanami – z drugiej strony, to:

a) Małżeństwo między prawosławnymi i nieprawosławnymi nie może być zawierane, według reguł kanonicznych (akrybii) (72. kanon Soboru Trullańskiego). Jednakże może być ono zawierane ze względu na wyrozumiałość i miłość do człowieka, pod warunkiem że dzieci zrodzone z tego małżeństwa zostaną ochrzczone i wychowane w Kościele prawosławnym.

b) Małżeństwo między prawosławnymi i niechrześcijanami lub niewierzącymi jest absolutnie zabronione według reguł kanonicznych (akrybii).

6. Przy stosowaniu tradycji kościelnej w kwestii przeszkód małżeńskich praktyka kościelna powinna uwzględniać przepisy obowiązującego w różnych krajach prawodawstwa cywilnego w tym przedmiocie, nie wykraczając jednak poza granice ekonomii kościelnej.

7. Stosowanie ekonomii kościelnej zostaje określone przez Święty Synod każdego autokefalicznego Kościoła prawosławnego, zgodnie z zasadami wynikającymi z kanonów kościelnych, w duchu duszpasterskiej troski o zbawienie człowieka.

Chambésy–Genewa, 27 stycznia 2016 roku

Z francuskiego przełożył Tadeusz Kałużny SCJ